

Güneydə Milli Hökumətin mətbu salnaməsi

də təpər tapıb onu arxivlərin girovundan qurtaracağıının, geniş ictimaiyyətə təqdim edəcəyinin sorağında olmuşuq.

Artıq ümidlərimiz doğrulmaqdadır – bu zəngin salnamə hissə-hissə albom şəklində çap edilir. Alimlər, tədqiqatçılar, geniş ictimaiyyət, müxtəlif dövlətlərdə yaşayan insanlar tərtibçinin Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin Siyasi Sənədlər Arxivində, İranlı Mühacirlər Cəmiyyətinin arxivində aylarla apardığı axtarılarına verilən dəstəyin nəticələrindən bəhrələnməkdədirlər.

Azərbaycan Demokrat Fırqəsinin (ADF) Təbrizdə nəşr olunmuş orqanı ilə tanışlıq üçün daha kiminsə arxivlərə baş çəkməsinə ehtiyac yoxdur. Bu mənada “Azərbaycan” qəzeti, Azərbaycan Demokrat Fırqəsinin orqanı (1945–1946-cı illər, Təbriz) kitabının IV hissəsi də artıq işiq üzü görüb. Burada 1946-cı ilin 5 sentyabr – 11 dekabr tarixlərini əhatə edən daha 80 sayın toplanması yarımçıq çevrəni qapayıb.

Sponsor – ABŞ-ın Şimali Koreya ştatında fəaliyyət göstərən “Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzi”nin Saratoga şəhərində keçirdiyi birinci cildin təqdimat mərasimində bu çoxcildliyin nəşri yüksək dəyərləndirilmişdi. Mərkəzin rəhbəri Həmid Azəri və tədbirin digər iştirakçıları növbəti cildləri də böyük intizarla gözlədiklərini qeyd etmişdilər. Artıq bu arzu gerçəkləşib.

Kitab nəsilərə yadigardır. Məziyyətlərinə varmazdan əvvəl fundamental işdə kimlərin adlarının keçdiyinə aydınlıq gətirilməsi mənəvi borcumuzdur. Söhbət konkret olaraq hansısa şəxsin reklamından getmir. Hesab edirəm ki, onların tanınılması digər xeyirxah insanları da belə əməllərə kökləyə bilər. Təşəbbüs akademik Şahin Mustafayevə məxsusdur. O, bu təşəbbüsü 2015-ci ildə Şərqsünaslıq İnstitutunun “21 Azər-70” mövzusunda elmi-praktik konfransa hazırlıq çərçivəsində düzenlənən yığıncağında irəlilə sürmüşdü.

Akademik fikrini bununla əsaslandırır ki, “Azərbaycan” təkcə xalqı 21 Azər Hərəkatının qələbəsinə qovuşduran Azərbaycan Demokrat Fırqəsinin orqanı deyil, dövrünün bütün mütərəqqi qüvvələrinin, insanların, tanınmış şəxsiyyətlərinin tribunası olduğundan misilsiz salnamədir. Belə xüsusiyyətləri mətbu nəşrin Təbrizdə çıxmış bütün saylarının toplu şəklində çapını, ictimaiyyətin istifadəsinə verilməsini şərtləndirir.

Təklif institut rəhbərliyi tərəfindən bəyənilmiş, icraçı şöbə müdiri Səməd Bayramzadəyə həvalə edildi. Etimad şərqsünas və tarixçi alimin dövrə dərin bələdçiliyini təsdiqləyən çoxsaylı elmi-publisistik məqalənin, kitabın müəllifi, hərəkat iştirakçısının övladı, keçmiş diplomat olmasından, digər müsbət keyfiyyətlərindən

qaynaqlanıb. Səməd müəllim vəzifəsinin icrasına məsuliyyətlə yanaşmışdır.

XX əsrdə “Azərbaycan”dan da əvvəl və sonra Avropada, Asiyada, Amerikada vətənpərvər, demokratik, mütərəqqi qüvvələrin yüzlərlə mətbu orqanı nəşr edilib. Əksəriyyəti tarixin yaddaşına qovuşub. “Azərbaycan” isə 78 ildir yol gəlir, yenə meydandadır, oxucuları onun hər sayını səbirsizliklə gözləyirlər. Nəyə görə sualının cavabı sadədir: “Azərbaycan” fəaliyyətə başladığı gündən məramına, məqsədinə sadıqdır.

Platformasının fəvqündə “12 Şəhrivər” Bəyannaməsində, Azərbaycan Demokrat Fırqəsinin proqramında ifadəsini tapan vəzifələrin, 21 Azər hərəkatı ideyalarının müntəzəm geniş təbliği dayandığından, missiyasını fasiləsiz yerinə yetirdiyindən varlığını, populyarlığını qoruyub saxlamaqdadır. Varislik onun Təbrizdən sonrakı sayılarının da kitab şəklində çapını gündəmə gətirir.

Ötən əsrin birinci yarısı İranda, xüsusilə Cənubi Azərbaycanda inqilablar dövrü kimi xarakterizə olunur. Seyid Cəfər Pişəverinin rəhbərlik etdiyi 21 Azər isə özündən əvvəlkilərin – Səttarxan, Şeyx Məhəmməd Xiyabani hərəkatlarının zirvəsi sayılır. Cəngəllilər hərəkatı, Məhəmməd Tağı Xan, Pesyan qiyamı da xalq əsrlərlə arzusunda olduğu hüquq və azadlıqları bəxş edə bilməyib. Məhz bu baxımdan 21

Azər hərəkatının günümüzədək Qərbin, Amerikanın mürtəce fikirlərinin, sapı özü-müzdən olan “ideoloq”ların total şəh, böhtan kampaniyalarının hədəfləri sırasında qalmasının səbəbi aydındır.

Bu öz yerində, əsl utançverici tendensiya budur ki, belələri saxta fikirlərini sırımaq üçün eybəcər hala saldıqları partçaları, sitatları xəcalət çəkmədən “Azərbaycan” qəzetinin adına yazmaqdadırlar. Misallar çoxdur. Qətiyyətlə deyə bilərəm ki, “Azərbaycan” çöreyi saxtakarlıqdan, qəzetə qarayaxmalardan çıxanların kitabını bağlayacaq bir salnamədir.

Nəşr yanışlıqları aradan qaldırmaq üçün özündə təpər tapanlara gör-götür, faydalanma imkanındır. Prinsipial məsələlərdə isə məhz özümüz hərəkətə keçməli, xətaləri kiminsə aylardan, illərdən sonra aradan qaldıracağına ümid etməməliyik. Başqalarına örnək olaraq ilk nümunəni özümüz ortaya qoymuşuq. Söhbət yazıçı, jurnalist, tədqiqatçı Firudin İbrahiminin 1946-cı ildə Təbrizdəki “Sovet Mədəniyyət Evi” tərəfindən çap edilmiş “Azərbaycanın qədim tarixindən” kitabından gedir. O vaxt bu qiymətli nəşr farsca-dan dilimizə tərcümə edilərək əski əlifba ilə buraxılıb.

(ardı var)

Rəhim HÜSEYNZADƏ,
Əməkdar jurnalist

Söhbət 1945–1946-cı illər Təbrizdə Milli Hökumət qurmuş Azərbaycan Demokrat Fırqəsinin mərkəzi nəşri olmuş “Azərbaycan” qəzetindən gedir. Bu yazı isə konkret hadisənin, məsələnin, şəxsiyyətin, əsərin deyil, zəngin mövzular çələnginin səciyyələndirilməsinə həsr olunub..

“Azərbaycan” qəzeti, həqiqətən, elə bir cəzbedici çələngdir ki, onun yolunu – surətinin çap edilməsini hamımız on illər boyu həsrətlə gözləmişik. Kiminsə özün-